

WOORDENBOEK VAN DE VLAAMSE DIALECTEN

UNIVERSITEIT GENT

Vakgroep Nederlandse Taalkunde

Blandijnberg 2

9000 Gent

VRAGENLIJST 141

JUNI 2003

Innerlijk 6: Denken en aanverwante begrippen

Dialect van :(stad, dorp, gehucht, wijk),

.....(gemeente).(prov.)

GESPROKEN DOOR :

Naam :

Geboorteplaats :

Geboortejaar :

Waar opgegroeid :

(vroeger) beroep :

In welke gemeente werd beroep uitgeoefend :

Dialect van moeder :

Dialect van vader :

Dialect van echtgeno(o)t(e) :

Ik ben naar school geweest tot jaar

Datum van invullen van vragenlijst :

Adres en telefoonnummer :

.....

.....

OPGETEKEND DOOR :

Naam :

Geboorteplaats :

Geboortejaar :

Dialect :

(vroeger) beroep :

Ik ben naar school geweest tot jaar.

Hoogste diploma :

Adres en telefoonnummer :

.....

.....

Beste medewerker/ster,

Deze vragenlijst moet dienen voor een dialectwoordenboek. Wilt u er dus zorg voor dragen dat u steeds woorden geeft die in uw dialect gebruikelijk waren of zijn. Tracht de dialectuitspraak zo goed mogelijk weer te geven. Maak u echter geen zorgen als dat soms moeilijk blijkt te zijn. Elke aanduiding, hoe onvolmaakt ook, is welkom.

Vul ook de eerste bladzijde (met naam, geboorteplaats enz.) zo nauwkeurig mogelijk in. Mogen we u vragen de vragenlijst in te vullen voor slechts één plaats en niet voor een hele streek? Na 'dialect van : ...' hoort de naam te staan van één bepaalde plaats van voor de gemeentefusies, niet de naam van een streek.

1. Hoe zegt u 'denken' in het dialect? Bv. Ik weet nog niet of ik morgen meega naar de zee, ik moet er nog eens over ... <i>(peinzen, peizen, denken, dubben, ...)</i>	
2. Heeft u ook een uitdrukking om aan te duiden dat iemand erg loopt te piekeren? <i>(hem het hoofd met iets breken, op iets liggen melken, erover in zijn kont zitten, het zit in zijn pook, ...)</i>	
3. Hoe zegt u 'voorstelbaar' in het dialect, bv. in het zinnetje: 'Ze is zo rijk als de zee diep is, het is gewoon niet ...' <i>(peinzelijk, peinsbaar, imagineerlijk, ...)</i>	
4. Hoe zegt u "zich iets voorstellen", b.v. in de zin: 'Ik kan me niet dat zo'n brave man een dief zou zijn' <i>(inbeelden, imagineren)</i>	
5. Hoe zegt u: "veronderstellen", b.v. in de zin 'Ik zie die oude man hier nooit meer passeren, ik dat hij overleden is' <i>(veronderstellen, presumeren)</i>	
6. Als men aan een bepaalde zaak moet denken, hoe zegt men dat dan? Bv. 'Toen ik zijn verhaal hoorde, moest ik opeens mijn vader, die dat ooit ook meemaakte.' <i>(peinzen op, peinzen aan, ...)</i>	
7. Hoe zegt u "(iets) bedenken", b.v. in de zin 'We moeten iets om uit de schulden te geraken' <i>(bepeinzen, ...)</i>	
8. Hebt u een woord voor 'idee' in uw dialect? Bv. 'Dat horloge voor vadertjesdag, dat was een ... van mijn broer.' <i>(gedacht, bezei, ...)</i>	

9. Hebt u ook een speciaal woord voor een dom idee? <i>(peerdegedacht, zot gedacht, ...)</i>	
10. Hoe zegt men in uw dialect 'herinneren'? Bv. Ik kan me de naam van dat kleine Franse dorpje nog goed ... <i>(heugen, rappeleren, ...)</i>	
11. Hoe zou u volgende zin aanvullen: 'De naam van dat kleine Franse dorpje is mij nog lang blijven <i>(heugen, voorstaan, in het hoofd hangen...)</i>	
12. Hoe zegt u: zich plots iets herinneren? B.v. 'Ik was de naam van die renner vergeten, maar nu ineens dat het Jacques Anquetil was' <i>(schiet het in mijn gedacht, komt het in mijn zin, schiet het in mijn kop, komt / springt / valt het mij te binnen)</i>	
13. Hebt u in uw dialect een woord voor 'onthouden'? Bv. 'Mijn grootvader zei altijd dat het beter is te kunnen geven dan te moeten krijgen. Ik zal dat mijn leven lang <i>(onthouden, meedragen)</i>	
14. Hoe zegt men: "iets heel sterk in je geheugen prenten, zodat je het nooit vergeet" <i>(iets in zijn zak steken, iets op zijn boekje schrijven,...)</i>	
15. Hoe noemt men in het dialect een buitengewoon sterk geheugen? <i>(een paardenmemorie, een kop gelijk een register)</i>	
16. Hoe zegt u in het dialect: ik was het <u>helemaal</u> vergeten? <i>(glad / grat vergeten)</i>	
17. Kent u voor "iets vergeten zijn" een	

uitdrukking van het type: Het is mij <i>(ontgaan, ontvlogen, te buiten gegaan, door het hoofd gegaan)</i>	
18. Van iemand die gemakkelijk iets vergeet, zegt men dat hij/zij ... is <i>(vergeetachtig, vergetig, kort van memorie, ...)</i>	
19. Zo'n vergeetachtig persoon noemt men ook een ... <i>(kèzenkop, vergeetzak, vergeet-het-al, ...)</i>	
20. Als het een man is: ... <i>(vergeetskloot, ...)</i>	
21. Als het een vrouw is: ... <i>(vergatse, vergeetkonte, vergetige, vergeetschaap, vergeetkerte, ...)</i>	
22. Met een uitdrukking kan men van vergeetachtige personen zeggen dat ze ... <i>(onthouden van den twaalfen tot den noen, ...)</i>	
23. of dat ze een geheugen hebben gelijk / lijk / als / of (volledig schrijven aub) ... <i>(hazestaart, konijnestaart, olifantenstaart, ...)</i>	
24. Hoe zegt u in uw dialect 'geheugen'? Bv. in het zinnetje: 'Grootvader kan nog ieder Frans dorpje waar hij ooit geweest is opnoemen, aan zijn ... scheelt niets!' <i>(memorie, mamorie, gedenken, achterbegrijp, ...)</i>	
25. Welk woord gebruikt u in uw dialect voor 'weten'? Bv. in het zinnetje 'De kinderen ... dat ze er een broertje of zusje bijkrijgen.' <i>(weten, er weet van hebben, ...)</i>	
26. Hoe zegt u van mensen dat ze in het algemeen veel weten?	

<i>(goed besleggen zijn, ...)</i>	
27. Van mensen die de indruk geven dat ze alles weten, zegt men dat ze ... <i>(door de muren zien, ...)</i>	
28. Als iemand over een bepaalde zaak iets weet, zegt men dat die persoon ... <i>(er snuit van heeft, er wetende van is, ...)</i>	
29. Wanneer iemand niets weet van een bepaalde zaak, zegt men dat die persoon ... <i>(van niets weet, van wanten weet, van niets weet, ...)</i>	
30. Van mensen die werkelijk niets kennen van een bepaalde zaak, zegt men dat ze ... <i>(er geen bal/klop/fluit/zak van kennen, er geen veel van kennen, er de zak van weten, ...)</i>	
31. Kent u een sterkere uitdrukking voor "helemaal niets weten van een bepaalde zaak" ? <i>(er geen fluit / zak / vel / woord / kloten ... van weten)</i>	
32. Hoe zegt u dat u iemand slechts vaag, oppervlakkig kent, bv. 'Die man zit op mijn trein, ik ken hem dus maar ... <i>(van zien, van aanzien, van aanzicht, ...)</i>	
33. Hoe zegt u dat iemand een bepaalde leerstof kent, bv. in het zinnetje: 'Jan en Piet hebben vandaag examen wiskunde, maar ze ... er allebei niets van. <i>(kennen, kunnen, ...)</i>	

34. Hoe drukt u uit dat iemand een bepaalde materie volledig in zijn geheugen zitten heeft, zoals voor een leerling de leerstof, voor een advocaat het wetboek, voor een filosoof de Bijbel, ...

(vanbuiten kennen, op zijn duim kennen, op een draadje kennen, in zijn zak hebben)

35. Hoe drukt u uit dat iemand gemakkelijk bijleert?

(goed van aannemen zijn, iets gemakkelijk oppakken, direct mee zijn, rap van aanpakken zijn, ...)

36. Van iemand die intelligent is, zegt men, op een positieve manier, dat hij ... is.

(slim, rap, ...)

37. Hoe zegt u: "iemand de inlichtingen geven die nodig zijn opdat hij klaar zou zien in een zaak", b.v. in de zin 'Op het gemeentehuis zullen ze je wel kunnen over de nieuwe reglementering'

(bescheid geven, bescheiden)

38. Hoe zegt u in uw dialect 'begrijpen', bv. in de zin: 'Hoe dat meisje onze zoon zo heeft kunnen bedriegen, ik kan het maar niet ...

(verstaan, aaneenstoten, bevatten, vastkrijgen,...)

39. Hoe zegt u: inzicht verwerven in iets, zich een bepaalde kennis eigen maken. Kunt u de volgende zin met de passende uitdrukking aanvullen: 'Als leraar moet je de leerlingen soms meermaals iets uitleggen voordat ze

(ermee weg zijn, het weg hebben, het spek binnen hebben, het door hebben)

40. Hoe zegt u: 'inzicht hebben in iemands geheime bedoelingen' <i>(iemand door hebben, iemand beet hebben, iemand in zijn zak hebben, ...)</i>	
41. Van iemand die echt moeite doet of moet doen om iets te begrijpen, zegt men dat hij/zij ... <i>(zijn verstand bijeenraspen, zijn verstand bijeenpakken, ...)</i>	
42. Hoe zegt u in uw dialect 'zich vergissen', zoals in het zinnetje 'Ik was er zeker van dat ze vandaag thuis zou zijn, maar ik ... <i>(was mis, had het mis op, zat er naast / nevenst, heb mij mispakt, was misdacht, ...)</i>	
43. Hoe zegt u: "iets voor een vergissing houden, en er daardoor verder geen aandacht aan besteden", b.v. in de zin 'Ik meende een vos te hebben gezien aan de rand van het maïsveld, maar ik <i>(ontgaf het mij)</i>	
44. Hebt u ook een uitdrukking voor 'een flater begaan'? <i>(een kermel schieten, ...)</i>	
45. Hoe zegt u: zich in iets of iemand vergissen? B.v. in de zin 'Ik dacht dat de verbouwing maar een paar maanden zou duren, maar ik heb me' <i>(eraan mispakt, ...)</i>	
46. Welk woord gebruikt u in uw dialect voor 'vergissing'? Bv. Ik dacht dat mijn broer me veel zou helpen bij de bouw van ons huis, maar dat was een ...' <i>(abuis, misdacht, abusatie, misse, ...)</i>	

47. Wat werd er vroeger gezegd voor "het is een vergissing" toen men iemand aan de telefoon kreeg die een verkeerd nummer had gedraaid?	
48. Hoe zegt men in uw dialect "zich rekenschap geven van iets", b.v. in de zin "Die jongen niet hoeveel verdriet hij zijn moeder aandoet"	
49. Kunt u het voorgaande ook uitdrukken met een zelfstandig naamwoord, b.v. in een zin als 'Gelukkig hebben kleine kinderen nog geen van hoe triestig het gesteld is in de wereld' <i>(besef, verzei, ...)</i>	
50. Hoe zegt u: "iets aandachtig overwegen", b.v. in de zin 'Als je 't goed is het voordeliger een huis te kopen of te bouwen dan je hele leven lang huur te betalen' <i>(iets ingaan, beletten, ...)</i>	
51. Hoe zegt u "verstrooid zijn", b.v. in de zin 'Ik was zo dat ik suiker bij de aardappelen heb gedaan in plaats van zout'	
52. Welke uitdrukking gebruikt u voor "geheel onaanachtig zijn, met zijn gedachten helemaal niet bij de zaak zijn" <i>(niet thuis zijn, zijn hoofd vergeten zijn, boven gaan dorsen zijn, ajuin in de maan zaaien, ...)</i>	
53. Kent u een uitdrukking om te zeggen dat iemand voortdurend lijdt aan verstrooidheid? <i>(Hij zit in zijn doolmaand, ...)</i>	
54. Kent u ook spottinnetjes voor verstrooide personen, van het type 'Hij zoekt..., en ...' <i>(hij zoekt zijn pijp en ze steekt in zijn mond, hij zoekt zijn paard en hij zit erop, hij zoekt zijn bril en hij staat op zijn neus, ...)</i>	
55. Hoe zegt u: 'waakzaam zijn', b.v. in de zin: 'Als je melk kookt moet je ... zijn, want	

voor je 't weet loopt hij over' <i>(gewarig zijn, ...)</i>	
56. Hebt u in uw dialect een woord voor 'dromerig terugdenken aan het verleden', bv. in de zin: 'Mijn grootvader zit te ... over de tijd dat hij mijn grootmoeder leerde kennen.' <i>(wijnmelen, droten, ...)</i>	
57. Iemand die vaak zo zit te mijmeren, noemt men een ... <i>(wijnmelaar, droter, ...)</i>	
58. Hoe zegt men 'piekeren' in uw dialect, bv. in de zin 'Ik weet echt niet hoe ik dat probleem moet oplossen, ik loop al dagen te ...' <i>(dubben, tobben, dobberen, prakkezeren, magineren, ...)</i>	
59. Hoe zou u volgende zin aanvullen: 'Het is nu al dagen aan een stuk dat ik loop te dat probleem. <i>(dubben op, prakkezeren over, dobberen van, ...)</i> (gelieve ook te noteren of u op / over / van gebruikt!)	
60. Hoe zegt u: 'voortdurend in gedachten bezig zijn met een probleem (zonder een oplossing te vinden)' <i>(zijn kop breken op/met iets, op iets sjielen, op iets liggen melken, over iets in zijn kont zitten, het zit in zijn pook)</i>	
61. Een persoon die zo loopt te piekeren, noemt men een ... <i>(dubber, martelaar, dobberaar, peizinge, ...)</i>	

62. Hoe zegt u: "in twijfel zijn", b.v. in de zin: 'Ik weet nog niet of ik een Ford of een Opel zal kopen, ik ben / sta nog.....'

(in twijfel zijn/ staan, in beraad staan)

63. Hebt u in uw dialect een woord voor 'fantaseren'? Bv. 'Jan was aan het ... wat hij zou doen als hij de lotto won.'

(fantaseren, magineren, ...)

64. Kent u ook een uitdrukking om aan te duiden dat iemand er maar op los fantaseert?

(fantaseren van de Turken, nogal van zijn snuffel dromen, een verbeelding als een boerenschuur hebben, ...)

65. Een persoon die veel fantaseert, noemt men een ...

(fantaseur, magineerder, ...)

66. Hoe zegt u in uw dialect "in de mening verkeren", b.v. in de zin 'Ik heb niet naar de bakker geweest, want ik ... dat jij brood zou meebrengen vandaag'

(in het gedacht zijn, het ophebben, het alzo ophebben, ...)

67. Kan u volgende zin in uw dialect aanvullen: 'Hij beloofde dat hij gauw terug zou komen, maar ik zag aan zijn gezicht dat hij dat niet ...'

68. Hoe zegt u in het dialect: "zeker zijn dat men het bij het rechte eind heeft", b.v. in de zin 'Ik ben niet bang die zaak voor het gerecht te brengen, want ik

(ben zeker van mijn stuk, sta vast/recht in mijn schoenen)

69. Hebt u in uw dialect een woord voor 'overtuigen'? Bv. 'Ik wou de boete eerst niet betalen, maar Jan heeft mij kunnen ... dat wel te doen'.	
70. Hoe zegt u "beweren", in een zin als 'Die agent dat ik door het rood ben gereden, maar ik ben zeker dat het nog oranje was' (<i>willen hebben, ...</i>)	
71. Hoe zegt u: "willen toegeven, onder ogen zien", b.v. in de zin 'Natuurlijk drinkt Jan te veel, maar hij' (<i>wil het niet geweten hebben, ...</i>)	
72. Hoe zegt u in het dialect: "ten onrechte beweren dat iemand anders liegt" (<i>iemand leugenachtig maken, ...</i>)	
73. Hoe zegt u: "iets ontkennen", b.v. in de zin 'Je hebt weer in het café gezeten, dat kun je niet, want je stinkt naar het bier' (<i>afstrijden, loochenen, leugeren, aftwijfelen, doodstrijden, ...</i>)	
74. Hoe zegt u "iets beginnen te merken", b.v. 'Ik reed zo'n week of twee met die tweedehandse auto toen ik dat er iets mis was met de accu' (<i>gewaar worden, bespeuren, ...</i>)	
75. Kent u een uitdrukking voor "lucht krijgen van iets", "iets beginnen te doorzien"? (<i>in de gaten krijgen, in de neus krijgen, ...</i>)	
76. Kent u in uw dialect een woord voor 'raden'? Bv. 'Vader hield beide handen achter zijn rug. In één ervan zat een snoepje, dat ik zou krijgen als ik kon ... in welke hand die snoep zat. (<i>geraden, graan, raden, ...</i>)	

77. Welke uitdrukking gebruikt men om aan te duiden dat iemand iets verkeerd raadt? <i>(er nevens / neffens[t] slaan, nevens het ei slaan, naast de nagel schieten, er nevens / neffens[t] zitten, ...)</i>	
78. Als iemand iets heel precies kan raden, zegt men dat hij /zij ... <i>(de nagel op de kop slaan, erop zitten, ...)</i>	
79. Hoe zegt u in het dialect: 'een keuze maken', b.v. in de zin, b.v. 'We gaan onze woonkamer herschilderen maar we moeten nog een kleur ... <i>(uitsteken, kiezen, ...)</i>	
80. Welk woord voor "een keuze maken" zou u invullen in de volgende zin: 'Met de fiets of met de auto? Dat is mij gelijk, gij moogt'	
81. Welk woord gebruikt u in uw dialect voor 'keuze, aanbod'? 'Het was nog erg vroeg toen we bij de bakker langsgingen, we hadden dus nog veel ...' <i>(keur, keus, keuze, ...)</i>	
82. Welk woord gebruikt u voor 'keuze, beslissing'? Bv. 'Na lang wikken en wegen had ik eindelijk mijn ... gemaakt.' <i>(keuze, keur, keus, ...)</i>	
83. Hebt u in uw dialect een woord voor 'beslissen'? Bv. 'Ik kon maar niet kiezen tussen al die mooie taarten, maar na een uur vond moeder dat ik nu toch eindelijk moest ... welke ik zou nemen.' <i>(mij decideren, ...)</i>	
84. Kent u daarvoor ook een uitdrukking? <i>(de stap doorterten, er een schup in geven, zijn gat keren, afkorting maken, ...)</i>	

85. Hoe noemt u het resultaat van dat beslissen of besluiten? 'Moeder probeerde mij nog te overhalen de kersentaart te nemen in plaats van de chocoladetaart, maar ik bleef bij mijn ...'

(gedacht, komaf, ...)

86. Van mensen die maar geen beslissing kunnen nemen, zegt men dat ze ... zijn.

(desperaat, besluiteloos, ongedecideerd, ...)

87. Zo'n besluiteloos persoon noemt men een ...

(draaischamel, mens waar geen komaf aan is, ...)

88. Welke uitdrukking gebruikt men om aan te duiden dat mensen geen beslissing kunnen nemen?

(van geen komaf weten, van geen stekken of trekken weten, ...)

89. Welk woord gebruikt u in uw dialect om aan te duiden dat iemand iets absoluut niet wil doen? 'De buurman vroeg of ik mijn notelaar wou omzagen, maar dat ... ik.'

(refuseren, ...)

90. Hoe zegt u dat men iemand op de hoogte brengt van een naderend gevaar? Bv. 'Er ontbrak een poot aan de stoel waarop ik wou gaan zitten, gelukkig kon de eigenaar me nog net op tijd ...'

(waarschouwen, verwittigen, ...)

91. Van iemand die niet gemakkelijk iets gelooft wat een ander zegt, zegt men dat hij ... is.

(hardgelovig, ongelovig, hard van aannemen, ...)

92. Zo'n ongelovig persoon noemt men ook

een ... <i>(hardgelovige, hond, ongelovige Thomas, ...)</i>	
93. Van iemand die erg gemakkelijk gelooft wat een ander zegt, vindt men dat hij ... is. <i>(goedgelovig, godslijdig, ...)</i>	
94. Hoe zegt u in uw dialect 'verdenken'. Bv. 'Hebben ze die gestolen boomzaag nu toch bij hem teruggevonden? Zie je wel, ik hem al van de eerste dag!' <i>(soupçoneren, ...)</i>	
95. Hoe zegt u 'iemand van een misdrijf beschuldigen'? <i>(accuseren, betichten, ...)</i>	
96. Hoe zegt u: "iemand of iets de schuld geven voor iets wat verkeerd is gegaan" <i>(het op iets / iemand steken, ...)</i>	
97. Hoe zegt u: "iemand iets verwijten" ? B.v. in de zin 'Dat hun ouders niet deugen, mag men de kinderen niet'	
98. Hebt u in uw dialect een woord voor 'kritiek'? 'Iedere week opnieuw vindt mijn schoonmoeder dat mijn huis niet netjes ligt, ik ben die ... ondertussen gewoon.' <i>(kritiek, commentaar, ...)</i>	
99. Hoe zegt u in uw dialect dat iemand kritiek geeft? Bv. in de zin: 'Om het even welke kleren ik draag, mijn tante vindt het altijd nodig mij te ...' <i>(bekritisieren, kritikeren, afhekelen, beknibbelen, ...)</i>	
100. Zo'n persoon die altijd op alles kritiek heeft, noemt men een ... <i>(kritiqueur, kritikaster, ...)</i>	